

Vicko Kapitanović

God. Titius, god. 2, br. 2 (2009),
UDK 262.141-05 Pavlović Lučić, I. J.
94(497.5 Dalmacija) "1801/1804"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 20. 12. 2009.

VISOVAC MJESTO POLITIČKOGA ZATOČENIŠTVA MAKARSKOG PROVIKARA IVANA JOSIPA PAVLOVIĆA LUČIĆA

Sažetak: *Prisilno zatočenje političkih protivnika u samostane poznato je još od ranoga srednjega vijeka. Na hrvatskom području takva je praksa još nedovoljno proučena. Hrvati koji su zbog političkih razloga bili zatočeni u samostane, najredovitije su bili upućivani izvan domovine kako bi bili što izoliraniji. Novim arhivskim vrelima autor je popunio dosadašnje spoznaje o zatočenju poznatog makarskog svećenika i istaknutog kulturnog radnika svojega doba Ivana Josipa Pavlovića Lučića u visovačkom samostanu. On je uhićen 20. prosinca 1802. i zatočen na Visovcu 1. siječnja 1803., odakle je pušten na slobodu 15. siječnja 1806. nakon što je Austrija prepustila Dalmaciju Francuskoj poslije poraza kod Slavkova. Polemiziralo se o tome tko je Pavlovića optužio i zašto je zatočen. Zapis sačuvan djelo-mice u Bečkom policijskom arhivu, potpisan od nekoga Markovića, potvrđuje nagađanja da je Pavlović bio zatočen zbog svoga političkog zauzimanja kako bi se Dalmacija, nakon pada Mletačke Republike, priključila Hrvatskoj i Ugarskoj, što bečkom dvoru nije odgovaralo jer je Dalmaciju želio priključiti svojim nasljednim zemljama. Osobni sukobi Pavlovića Lučića i nekih franjevac bečki dvor nisu zanimali.*

Ključne riječi: *političko zatočeništvo, Visovac, Ivan Josip Pavlović Lučić, Carnea Steffaneo, Andrija Dorotić, doušnik Marković, priključenje Dalmacije Hrvatskoj.*

Politička zatočeništva u samostanima veoma su stara pojava a ipak nedovoljno proučena, jer o njima ne postoje detaljna vrela. S raspadom pravno uređenoga Rimskoga carstva, nove državne tvorevine nisu raspolagale zgradama u koje bi mogle smjestiti osobe koje su počinile neko zlodjelo ili podrivale njihovu vlast, pa su zatvori bili samo privremena rješenja, do sudske presude kojom se upućivalo na drugi svijet, za veslača na brodu, ili protjerivalo iz zemlje. Zatvorske su kazne bila prava rijetkost, kada se osumnjičeniku (možda i zbog krvnih veza) želio sačuvati život. Otuda, zbog nedostatka zatvora, zatvaranja političkih osoba u samostane u kojima su se, čini se, mogli slobodno kretati, a u srpskim su manastirima od tako prisilno zamonašenih osoba postajali čak i svetitelji.

I nakon uspostave državnih zatvora samostani su se činili prikladnima za izoliranje politički opasnih osoba. Otuda se nastavila državna praksa, koja očito nije mogla biti mimo volje Crkve, prema kojoj su se u katoličkim zemljama vladari ponekad rješavali nepoželjnih osoba smještajući ih u samostan umjesto u zatvor. A Crkvi se moglo učiniti da time dotične osobe štiti od većih progona. Pred širom javnošću prisilno smještanje u samostan moglo se više puta licemjerno prikriti i pokazati kao dragovoljno, pa je progonitelj time očuvao i svoj "dobar" glas.

To se bjelodano vidi i na primjeru nekih hrvatskih zatočenika. Nakon poznate urote Petra Zrinskoga, njegova supruga Katarina je 1672., mimo svoje želje, prisilno, smješтана u samostan dominikanki u Grazu, a njezina kći Zora u samostan uršulinki u Celovcu (Klagenfurt), gdje se pomirila sa sudbinom i postala časna sestra. Supruga Krste Frankopana, Julija, sklonila se i sama, vjerojatno nemajući bolje rješenje, u jedan rimski samostan, u kojem je i umrla.

Kada se radilo o crkvenim osobama, njihovo smještanje u samostan činilo se dvostruko korisnim. Država se tako lišavala protivnika, pa čak i njihova uzdržavanja ukoliko je osuđenik bio redovnik i smješten u samostan svojega Reda. Crkva je time u neku ruku dobivala zadovoljštinu za njezino povrijeđeno pravo sudišta nad crkvenim osobama (*privilegium fori*), kojega se nije lako odricala. Tako je npr. poznati zatočenik fra Filip Grabovac, na opetovano traženje i molbe, premješten iz zloglasnoga zatvora Pod olovom (*Sotto i piombi*) na osamljeni otočić Santo Spirito, gdje je i umro.

Zanimljivo je vidjeti da je praksa smještanja u samostan preživjela i vrijeme prosvjetiteljstva, koje se zaklinjalo u razum, a njome su se služili i vladari nakon Velike revolucije.

Jedan takav slučaj lišavanja političke i osobne slobode makarskog provikara Ivana Josipa Pavlovića Lučića i zatočenja na Visovcu dogodio se u vrijeme prve austrijske uprave u Dalmaciji.

Pavlović Lučić je bio veoma obrazovan svećenik, član brojnih tadašnjih akademija i pisac brojnih knjiga i knjižica. Osim služba koje je obnašao u svojoj Makarskoj biskupiji, bio je i povjerenik fra Grge Ilijića, apostolskoga vikara u Bosni.

Među onima koji su željeli pripojenje Dalmacije Hrvatskoj i Ugarskoj, nakon propasti Venecije, što su promicali mnogi uglednici iz sjeverne Hrvatske i Dalmacije, bili su i provikar Pavlović Lučić i njegov biskup Blašković.¹

Kako bi ostvarili svoju želju, biskup i još više njegov vikar oslonili su se na nekoga Markovića, koji se predstavljao kao hrvatsko-ugarski sabornik. U Zagrebu su tada bila poznata barem dvojica Markovića: Pavao, profesor na kraljevskoj akademiji, i Andrija, kasniji prisjednik banskoga stola, no trebala bi dodatna istraživanja kako bi se ustanovilo radi li se o nekom od te dvojice ili o trećem Markoviću.² Marković tvrdi da su mu poslali različite dokumente i pritužbe (*Beschwerden*) da ih prikaže staležima na saboru i da izloži želje Dalmatinaca da se ujedine s ugarsko-hrvatskom krunom. Za njegov trud mu je obećano 200 fiorina godišnje. Marković je prihvatio ponudu. Prema sadašnjim spoznajama, ne može se reći je li Marković bio bečki agent. No, on je znao vrlo dobro kako je car protiv takvih nastojanja ujedinjenja Dalmacije Hrvatskoj i Ugarskoj. Umjesto ugarskom saboru papire je dostavio bečkom dvoru. Posljedice toga su bile, prema Markovićevoj izjavi, da je generalni provikar Pavlović označen kao izdajica naroda i osuđen na pritvor u samostanu.³

Uhićenje se dogodilo u vrlo nezgodno vrijeme, kada nisu vladali dobri odnosi između redovničkoga klera i makarskog biskupa i njegova provikara, pa je to još više zategnulo odnose u kojima se nije sustezalo ni od ocrnjivanja. O slučaju su objavljene stotine stranica prepunih hipoteza o osoblju koje se našlo u toj

¹ Usp. o tome S. KOVAČIĆ, "Il vescovo di Macarsca Fabijan Blašković e il suo ambiente curiale di fronte ai cambiamenti politico-sociali (1797-1805)", *L'area altro-adriatica dal riformismo veneziano all'età napoleonica* (a cura di F. Agostini), Venezia 1998, 534-540.

² Spominje ih u svom *Dnevniku* zagrebački biskup i podban Hrvatskoga kraljevstva Maksimilijan Vrhovac. M. VRHOVAČ, *Dnevnik – Diarium, I* (pr. M. Hrg i J. Kolanović, ur. D. Pavličević), Zagreb 1987, 53, 473 (Kazalo, 710).

³ Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Polizeihofstelle, 1402/w ex 1807. "Als in Jahre 1797 Dalmazien dem Hause Oesterreich zugegefallen wurde ich von den dalmatinischen Makarskar (!) Bischof und seinem General Vicarius Paulovich=Lucich in nahmen der dalmatinischen Nation als ihr Bestelter gewählt, um die Angelegenheiten der Nation in Wien zu besorgen mir wurden in dieser Hinsicht für meine mühe jährlich 200 F. zugesichert und gezalt, und ich erhielt dadurch die Gelegenheit alles was in Dalmatien vorging (?) genau zu erfahren. // Während des vorletzten hungarischen Landtags überschückten mir meine Prinzipalen aus Dalmatien verschiedenen papiere und einige Beschwerden mit den Auftrage die Papiere den Hungarischen beim Landtag versammelten Ständen vorlegen und erklären zu lassen, das die ganze dalmatinische Nation allgemein wie es aus den Papieren zu ersuchen war der hungarischen Krone einverliebt zu seyn wünschet. Da ich aber wuste, das dieses wieder allerhöchste Meinung sey, so legte ich alle diese Papiere mit hieransetzung meines eigenen (?) Vortheils der höchsten Stelle vor. Daraus wurde der Makarskar General Vicarius Paulovich=Lucich durch seine mir geschriebenen Briefe als ein Aufwikler (?) des Volks überwiesen und auf allerhöchsten Befehl zur Gefängnis in ein Kloster verurtheilt, vo er über 2 Jahre schmachtete (?) und erst in dem ersten französischen Kriege als die Franzosen Dalmatien erhielt, durch die Franzosen befreiet werden ich habe dadurch nicht allein schon früher meine Bestallung verlohren sondern bin zugleich als Verrätzer (!) der Nation erscheine. Markovich.

zavrzlami, a kako su u svemu tome nedostajali ključni dokumenti, sve je ostalo na polemikama i proturječnim sudovima.⁴ Nekoliko novih dokumenata iz bečkih i drugih arhiva, kao što je već spomenuti Markovićev iskaz, uz već poznate dokumente iz objavljenih rasprava, baca drukčije svjetlo na taj slučaj i otvara mnoga pitanja našoj neproučenoj društveno-religioznoj povijesti.

Kako bi se taj zamršeni slučaj bolje shvatio, potrebno je pripomenuti i događaje koji su mu prethodili. Nakon pada Mletačke Republike 1797. u Makarskoj biskupiji su neki seljaci, u vrgorskom i neretvanskom kraju, uskratili plaćanje desetine biskupskoj menzi u Makarskoj. Čini se da su ih u tome podržali neki franjevci, gvardijani samostana u Zaostrogu i Živogošću, i fra Andrija Dorotić, tada politički vrlo zauzet. Moglo bi se pomisliti da je takav stav franjevac prema podavanjima dužnim biskupskoj menzi utjecao, možda više nego dobro duša, da je franjevcima prigodom porcijunkulskoga proštenja uskraćeno odrješivati vjernike od slučajeva rezerviranih biskupu. Pavlović Lučićovo obrazloženje uskraćivanja moglo je navesti na sumnju da je to upravo njegovo djelo.⁵ Suvišno je obrazlagati da pojedini franjevci nisu poslije toga gledali Pavlovića Lučića sa simpatijom. Suparništvo se produbilo kada je fra Šimun Rebić došao u posjed nekoga, danas nepoznatoga, provikarova pisma koje je Pavlović Lučić pisao fra Paškalu Mrnjavcu, a koje su neki fratri držali čak kao povredu ispovjedne tajne.⁶

Sukob je dostigao vrhunac 1801.-1803. Tih je godina makarski biskup namjerao ukinuti karmelske bratovštine u franjevačkoj i filipinskoj crkvi. Njegov je provikar dojavio Kongregaciji biskupa i redovnika navodno skandalozno vladanje fra Bonaventure Kosovića. Druga tužba upućena protiv fratara, iako fratri nisu znali tko je tužitelj, bila je da ne održavaju samostansku klauzuru, koju bi navodno, više puta, povrijedile neke stare cure, te da su prethodnih godina pripuštali u sakristiju neke djevojke, što je bilo popraćeno svetogrdnim činima.

Neutemeljenost takvih optužaba poduhvatio se dokazati tajnik Provincije fra Andrija Dorotić. U tom nastojanju sve više se uvjeravao da su sve tužbe, pa i

⁴ Dok A. Meneghelli (*Poche linee intorno alla vita e alle opere di monsignore Gian Giuseppe Pavlovich Lucich*, Padova 1841) i G. Alačević ("La Dalmatie de 1797 il 1815. Episode des conquêtes Napoléoniennes par l'abbé Paul Pisani. Paris, Picard, 1893, 80, pp. XXXVI, 490, Pl. X." [Recenzija], *Bullettino*, 17 (1894) - 28 (1905) kuju Pavlovića Lučića u zvijezde, Ivan Marković u svoja dva djela (*Una recensione senza precedenti ed un po' più di luce*, Zagabria 1904. i *I paralipomeni*, Spalato 1906) pokazuje ga u drukčijem svijetlu. Treba, međutim, imati na umu da je Meneghelli pisao svoje djelo na traženje provikarova nećaka Stjepana Pavlovića i da je Alačević također bio njegov daleki rođak te su prihvaćali Pavlović Lučićovo pisanje kao istinito bez provjere, a Marković se upirao iz petnih žila obraniti od optužaba svoju redovničku subraću. O odnosima Pavlovića Lučića i fra Grgura Ilijića usp. S. DŽAJA, *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783-1813)*, (Analecta croatica christiana, 2), Zagreb 1971, 216-223.

⁵ MARKOVIĆ, *Una recensione*, 35-38.

⁶ MARKOVIĆ, *Una recensione*, 67

biskupovi prigovori, potvore provikara Pavlovića Lučića.⁷ Upravo kada je sukob dostigao vrhunac i u tijeku bio pravni postupak, državne su vlasti odredile privrator provikaru Pavloviću Lučiću na Visovcu. Provedba carske odluke povjerena je provincijalu Lovri Lovriću. Osamljeni Visovac, okružen jezerom, umanjivao je Pavloviću Lučiću mogućnost dodira sa svijetom. Prema carskoj odluci fratri su se zapravo trebali preobraziti u policajce, za što nikada nisu bili pripremani. Provedbu odluke Lovrić je povjerio svome tajniku Dorotiću, što je s obzirom na već postojeći pravni sukob Dorotića i Pavlovića, i s obzirom na Dorotićevo zaslijepljeno odanost habsburškom monarhu, bila Lovrićeva upraviteljska pogreška.

Nije bilo ništa prirodnije nego zaključiti da u svemu tome slučaju ima prste Dorotić koji je imao utjecaj kod vlade. A da je to bilo i opće uvjerenje, svjedoči fra Josip Marijan Glunčević koji je zapisao u svoj dnevnik: “drži se” da su Pavlovićevi tužitelji, Dorotić, Rebić i kolonel Danese zbog nekih svojih osvetničkih razloga. Osvetnički razlozi odnosili bi se na već spomenutu Pavlovićevo tužbu u Rim i spočitavanje Daneseu zbog ljubakanja s nekom lijepom Pavlovićevom penitentkinjom.⁸ Ostavivši po strani činjenice za koje Glunčević jednostavno navodi “drži se”, slijedom tragova u dokumentima Pavlovićevo se zatočenje može približno rekonstruirati.

Provikar je uhićen 20. prosinca 1802. i prevezen na topovnjači kapetana Maine u Šibenik a odatle u Skradin i na Visovac,⁹ gdje je stigao 1. siječnja 1803. Ne znajući ništa o Markovićevoj raboti, provikar se morao domišljati odakle su protiv njega stigle optužbe na Bečki dvor. Kako je već bio u sukobu s franjevcima i osobito s fra Andrijom Dorotićem (koji je kao i Pavlović Lučić priželjkivao ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom i Ugarskom, pa su u tom možda i surađivali¹⁰), zbog desetina na vrgoračkom i neretvanskom području dodijeljene biskupskoj menzi u Makarskoj, nije bilo ništa čudno da je odmah pomislio kako mu je sve to skuhao njegov suparnik Dorotić.

Dorotićeve veze s dalmatinskim guvernerom Carnea Steffaneom u tome su ga još utvrdile. A činjenica da je Dorotić, kao provincijalov povjerenik, nadzirao i samo Pavlovićevo dovođenje na Visovac, mogla mu se učiniti kao pravi dokaz

⁷ MARKOVIĆ, *Una recensione*, 38-57, 64-83.

⁸ Sinj, Franjevačka knjižnica, rkp. X/2, J. GLUNČEVIĆ, *Diario*, fasc. VII, 21. XII. 1805. “Oh! che dicerie si son udite contro il più doti della nostra Nazione, e si crede che il Dorotich, col P. Rebić per alcuni motivi oddiosi di vendetta unitamente al Sig.r Fran.co Colonello Danese, perché questo fu ripreso dal Paulovich per alcuni suoi profani amori usati contro una bella zitella, penitente del Paulovich [...]”

⁹ ALAČEVIĆ, “La Dalmatie”, 24 (1901), 19-25.

¹⁰ Državni arhiv u Zadru, Misc., 23, pos. 29, f. 6r-v. [I. Čulić], *Memorie risguardanti il p. Andrea Dorotich*, “Sono stato assicurato dal P. Carlo Vladić che il Dorotich abbia tenuto carteggio con il Paulovich sul proposito di unire la Dalmazia all’Ungheria, e che dopo lui prevedendo, che gli sarebbe successo del male abbia preso dal Paulovich tutte quelle lettere, che gli aveva scritte senza restituirgli le proprie, come aveva promesso.”

tom uvjerenju. To je mogao biti još jači poticaj njegovu dostojanstvenu držanju. Ulagivanjem državnoj vlasti Dorotić će naprotiv o samom sebi, barem kod nekih slojeva, stvoriti negativnu sliku kao o Steffaneovom prodancu.

Po svoj prilici, Dorotiću se može vjerovati kada govori o aferi kojoj se još ne znaju uzroci,¹¹ ali to o njemu stvara gori dojam, ako nije znao razlog uhićenja i nije se ničim zauzeo da Pavloviću Lučiću pomogne, već se nastojao do u sitnice pokazati vjeran višoj političkoj vlasti. Ili je možda poznao praksu u kojoj je zagovor pogoršavao zatočenikovo stanje.

Na Visovcu je Pavloviću Lučiću postavljen duhovni vođa koji ga je, prema vladinu nalogu, morao usmjeravati na vjerno podaništvo caru. Za to su poslužile duhovne vježbe. Htijući se vjerojatno pokazati revan, predložio ih je Dorotić,¹² čime je sve dublje zapadao u državni jurisdikcionalizam.

Nakon kratkoga vremena, vođa duhovnih vježbi, fra Karlo Maroević, sve više se uvjeravao u Pavlovićevu nevinost.¹³ Maroević je to svoje uvjerenje iznio u pismu dvorskom savjetniku Carnea Steffaneu, poprativši ga toplom preporukom za zatočenika.¹⁴ U zagovoru mu se pridružio posebnim pismom i visovački gvardijan fra Josip Babić.¹⁵ Umjesto da poboljša zatočenikovo stanje, Maroevićev i Babićev zagovor to su stanje pogoršali. Carnea Steffaneo je zabranio svaki pokušaj zagovora Pavlovićeva oslobađanja iz pritvora, zabranio je Pavloviću dopisivanje i odredio da se zagovaratelj Maroević udalji sa službe duhovnoga vođe.¹⁶

Na taj zahtjev provincijal Lovrić je u veljači 1803. udaljio Maroevića i službu duhovnog vođe povjerio fra Jeronimu Aniću.¹⁷ Steffaneo je pohvalio Lovrićev potez zamjene "duhovnoga vođe", no to mu se moralo učiniti premalo jer je u istom pismu odredio stroži nadzor nad provikarom i udaljavanje Maroevića iz visovačkoga samostana, a od gvardijana zatražio pismeno opravdanje zašto je dopustio Pavloviću dopisivanje.¹⁸ Tako je poslije prvih zatočeničkih dana na Visovcu Pavlović morao osjetiti postroženje koje je prema njemu primjenjivano jer su bili

¹¹ ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 72.

¹² ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 71.

¹³ U jednom pismu od 14. siječnja 1803. Maroević je pisao svome nećaku Karlu Radošu: "[...] essendo ora direttore al rettenuto, e non trovando in lui alcun rimorso di colpa, rimango sorpreso, come questo fulmine di tribulazione potea venir ad un uomo sì dotto, pio e religiosissimo e per mio sentimento innocente". ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 75.

¹⁴ Maroević Carnea Steffaneu 17. siječnja i 16. veljače 1803. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 111-112, 114-115.

¹⁵ Babić Carnea Steffaneu, Visovac 16. veljače 1803. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 112-114.

¹⁶ Carnea Steffaneo Dorotiću, 27. veljače 1803. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 142-143.

¹⁷ Lovrić visovačkom gvardijanu fra Josipu Babiću, (bez datuma) veljača 1803. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 143.

¹⁸ Steffaneo Dorotiću, 27. veljače 1803. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 142-143.

udaljeni svi na koje se sumnjalo da mu bilo kako pomažu ili omogućavaju pisane veze s prijateljima.

Iz jednoga pisma bečkoga nuncija mons. Severolija moglo bi se zaključiti da se za Pavlovića zanimalo i sam papa.¹⁹ Ali njegov se položaj nije popravio. Godine 1804. poslan je na Visovac sudac istražitelj Juraj Lemešić, onaj isti koji je 1797. vodio istragu i o Dorotiću kao autoru *Proglašenja narodu Dalmatinskom* zbog anarhije u Dalmaciji. Na Visovcu se zadržao čitav mjesec dana, ali nije poznat ishod njegove istrage. Sljedeće je godine civilni i vojni zapovjednik Dalmacije Brady, kako bi tobože spriječio Lučić Pavlovićev bijeg, ponudio samostanu vojničku stražu, ali ju je samostan odbio navodeći kao razlog troškove koje samostan ne može podnijeti.²⁰

U isto vrijeme državne su vlasti poslale fra Šimuna Rebića biskupu fra Grguru Ilijiću, apostolskom vikaru u Bosni, s opširnim upitnikom da istraži provikarovo djelovanje.²¹ No ni jedna ni druga istraga nisu razriješile slučaj. Tek će razvoj međunarodnih događaja poslije bitke kod Austerlitz (Slavkova) navijestiti vedrije dane provikaru. Tada je naime Dalmacija, mirovnim ugovorom u Požunu (Bratislava), dodijeljena Francuzima, a Austrijanci su, kako bi ostavili dobru uspomenu, oslobodili sve političke zatvorenike a, prema Antoljaku, bila su samo trojica.²²

Već i iz ovako kratkog opisa vidljivo je da je Pavlović bio politički zatvorenik čiji je slučaj, prema riječima jednog suvremenika franjevca, uzbudio čitavu Dalmaciju.²³ Teže je i gotovo nemoguće bez daljnjih istraživanja dati prosudbu o optužbama koje su nastale između Pavlovića i fratara.²⁴

Dio njegove priče, prema kojoj je pokušao privesti na pravi put "jednoga fratra dostojna vješala", sudbeno se pokazao netočan.²⁵ Zbog toga je tvrdi Pavlović izazvao Dorotićev bijes, i on mu je s nekim laicima prišao političke zločine. Koliko je lako Pavlović ocrnjivao svoje protivnike može se vidjeti iz Markovićevih ra-

¹⁹ Archivio Segreto Vaticano, Nunziatura di Vienna, vol. 232, f. 79r. U Severolijevu pismu državnom tajniku od 30. srpnja 1814. o Pavloviću piše sljedeće: "Il Santo Padre già lo conosce, e si interessa per lui sino dal 26 luglio 1803, ordinandomi di proteggerlo presso questa Corte". Nije isključeno da se ovdje radi i o pogrešno pisanoj godini 1803. umjesto 1813. jer Severoli nije 1803. bio nuncij u Beču.

²⁰ MARKOVIĆ, *Una recensione*, 102.

²¹ S. M. DŽAJA, *Katolici u Bosni*, 221-222.

²² S. ANTOLJAK, "Remise de la Dalmatie aux Français (1806)", *Annales*, 8 (1944), 60.

²³ ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 24. "[...] ha comosso tutta la Dalmazia". Visovački gvardijan Josip Babić Carnea Steffaneu, 10. veljače 1802. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901) 113. S Babićem je suglasan i Dorotić označavajući zatočeništvo Pavlovića i Ivana Dišmanića veoma zastrašujućim s obzirom na neobičnost slučaja (spaventosa assai per la novità del caso).

²⁴ Usp. MARKOVIĆ, *Una recensione*, 84-103, 113-131, 171-176.

²⁵ "Fratar dostojan vješala" bio bi, prema Pavloviću, Bonaventura Kosović, kažnjen vrlo strogo i od Kongregacije za biskupe i redovnike, a nakon dugih 25 godina rehabilitiran kao potpuno nevin i žrtva klevete. Usp. MARKOVIĆ, *Una recensione*, 43-57.

sprava, što potvrđuje i neobjavljeno pismo bečkoga nuncija.²⁶ To ipak ne znači da Dorotić nije mogao imati prste u Pavlović Lučićevu slučaju, iako se čini da jedno njegovo pismo ne dopušta takvu hipotezu.

To je pismo Dorotić pisao 15. ožujka 1804. opunomoćenom povjereniku Carnea Steffaneu, koji je provodio odluku o Pavlović Lučićevu zatočeništvu. U tom je pismu Dorotić pisao: Pavlovićevi pristalice proturili su vijest da sam ja pripremio zatočeništvo tom vjernom njihovu Ahileju i spremaju mi zasjede. Vi znate bolje od bilo koga drugoga jesam li ja imao udjela u njegovoj nesreći.²⁷

Pavlović Lučić je pretjerivao pripisujući uzrok svih svojih nevolja fratrima, s kojima je od ranije živio u sukobu, napose Dorotiću. I Pavlović Lučić i Dorotić oslanjali su se u svom razmišljanju na pravne propise. Njihova tumačenja bila su, međutim, različita. Pavlović Lučić je prema propisima o imunitetu držao da svjetovni vladari imaju nad crkvenim osobama samo vlast upravljanja, a ne i kažnjavanja.²⁸ Dorotić se očito priklanjao jurisdikcionalistima koji nisu trpjeli izuzetke ni za crkvene osobe (barem kada se radilo o drugima) u općim pravnim propisima. Čini se da je spomenuti slučaj bilo teško svesti u opće zakone i utvrditi zlodjelo po kojem se Pavlović Lučić mogao sudbeno osuditi. Zbog toga nije ni izveden pred sud.

Kao neka vrsta nadzora Dorotić je bez sumnje učinio Austriji uslugu izvršavajući revno, pa može se reći i slijepo, odredbe vlasti – uvjeren u zakonitost prisile – čini se ipak vjerojatnim da sa svoje strane nije pridonio povećanju provikarovih nevolja. S druge se strane nameće pitanje je li samostan mogao bez posljedica odbiti carsku odluku i ne primiti Pavlovića u samostan. Uprava Provincije to se, čini se, nije usudila ni pomisliti. Uostalom, zatočenje nekoga crkvenjaka u samostan,

²⁶ Bečki nuncij koji je 1814. pisao o Pavloviću kao o čovjeku zaslužnom za Crkvu i dragu Sv. Stolicu, godinu dana kasnije bio je ozlojeđen hvalopojkama kojima se kitio Pavlović, dok su ga u isto vrijeme u Beču svi Dalmatinci, koji su ga poznavali, opisivali kao učena ali nerazborita. Koliko je nuncij bio ozlojeđen najbolje pokazuje dio njegova pisma samom Pavloviću od 24. svibnja 1815.: "Ella sia ben certa, che mentre si fa da Lei guerra contro tutti, tutti si difendono, e si volgono contro di Lei. Non è ormai più sospetto, ma è una verità conosciuta, che lo zelo di Lei è inquieto, e torbido. Si sono prese le dovute informazioni sulle infinite di Lei lettere, ed ho conchiuso che ad emendare i disordini, che purtroppo inondano la faccia dell'Universo non che di codesta illustre nazione, ci conviene tenere tutt'altra via, che quella d'una perpetua daclamazione, e di un denigramento di tutti presso tutti". Archivio Segreto Vaticano, Nunziatura di Vienna, vol. 233, f.41r, 83v; vol 216C (già 234), f. 222v.

²⁷ "Hanno disseminato gli aderenti di esso Paulovich d'aver io procurato la rilegazione a questo fidissimo loro Accate, e mi van preparando delle insidie. Ella sa il meglio di qualunque altro, se io abbia avuto parte nelle di lui disgrazie" U Dorotićevu konceptu posljednja je rečenica ispravljena iz: Ella il sa meglio di tutti, come ciò neppur stato sia alla mia cognizione". ALAČEVIĆ, "La Dalmatie" 26 (1903) 28-29.

²⁸ Usp. ALAČEVIĆ, "La Dalmatie", 24 (1901), 147.

kao što je već spomenuto, nije bilo neobično u to doba, pa čak ni kasnije u vrijeme franuske vladavine u Dalmaciji.²⁹

Bio je to međutim prvi put, koliko je poznato, da je Visovac postao mjesto za ograničenje slobode i političkoga zatočenja. Ponovno će postati u vrijeme Prvoga svjetskoga rata kada je talijanska vojska, oslanjajući se na tajni Londonski ugovor, u prvoj polovici studenoga 1918., upala i preko crte označene tim sporazumom, zauzevši među ostalim i tridesetak župa koje su držali franjevci Provincije Presvetog Otkupitelja. Postavili su na Visovcu skupinu vojnika i karabinjera, a u samostan bez sudske presude zatočili desetak svećenika iz okolnih mjesta. Zadnji politički zatočenik na Visovcu bio je 1920. poznati hrvatski kulturni radnik i ugledni šibenski svećenik don Krsto Stošić kojega su zatočili Talijani.³⁰ Ta su zatočenja ipak bila drukčije naravi, isključivo povjerena vojsci i policiji.

Uporabljena vrela i literatura

Neobjavljena vrela:

Beč, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Polizeihofstelle, 1402/w ex 1807.

Paris, Archives nationales, F⁷ 6553, Rapport de police, Laybach, 20 juin 1812.

Sinj, Franjevačka Injiznica, rkp. X/2, J. Glunčević, *Diario*.

Split, Arhiv Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja u Splitu, S/32, Acta A. Dorotić (1803-1806).

Vatikan, Archivio Segreto Vaticano, Nunziatura di Vienna, vol 232, 233, 216C (prije 234).

Zadar, Državni arhiv, Misc., 23, pos. 29 [I. Čulić], Memorie risguardanti il p. Andrea Dorotich.

²⁹ Kad je visovački samostan odbio primiti don Antuna Festi, ninskoga kanonika i arhiprezbitera, kojega je kaznio njegov biskup Josip Scotti, vlasti su ga poslale u samostan Provincije sv. Jeronima na otočiću Ugljanu (Arhiv Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja u Splitu, S/32, f. 69, 71 i 76). Jednako je postupala i francuska vlast koja je zbog sigurnosti poslala u karinski samostan fra Bartula Vucića, jer je tobože dnevno širio slabe vijesti. Brat laik Franjo Vrainia iz Provincije sv. Jeronima zatvoren je u tvrđavu Sv. Nikole u Šibeniku jer je uspevao pobjeći iz raznih samostana u koje je poslan (Paris, Archives nationales, F⁷ 6553, Rapport de police, Laybach, 20 juin 1812).

³⁰ Među zatočenim u Italiji bio je otac starohrvatske arheologije fra Lujo Marun. Imena zatočenika na Visovcu 1918. navedena su u izvještaju provincijala Cikojevića iz Splita 24. VIII. 1920. nunciju u Beogradu. To su: fra Franjo Tonković, fra Frano Milun, fra Bonaventura Sarić, fra Leonardo Bajić, fra Ivan Tomasović, župnik Drniša, fra Šimun Slavica, župnik Piramatovaca, fra Emerik Medić, župnik Dubravica, fra Lovro Kovačević, župnik Lišana, fra Frano Mišić, župnik Lečevica, fra Šimun Jelinčić iz župe Šibenik. V. KAPITANOVIĆ, *Kristu suobličen, Život i vrline fra Ante Antića*, Split – Zagreb 2004, 60 i 66.

Objavljena vrela:

VRHOVAC, Maksimilijan, *Dnevnik – Diarium, I* (pr. M. Hrg i J. Kolanović, ur. D. Pavličević), Zagreb 1987.

Literatura:

ALAČEVIĆ, Giuseppe, “La Dalmatie de 1797 il 1815. Episode des conquêtes Napoleoniennes par l’abbe Paul Pisani. Paris, Picard, 1893, 80, pp. XXXVI, 490, Pl. X.” [Recenzija], *Bullettino*, 17 (1894) - 28 (1905)

ANTOLJAK, Stjepan, “Remise de la Dalmatie aux Français (1806)”, *Annales*, 8(1944), 60.

DŽAJA, Srećko, *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783-1813)*, (Analecta croatica christiana, 2), Zagreb 1971,

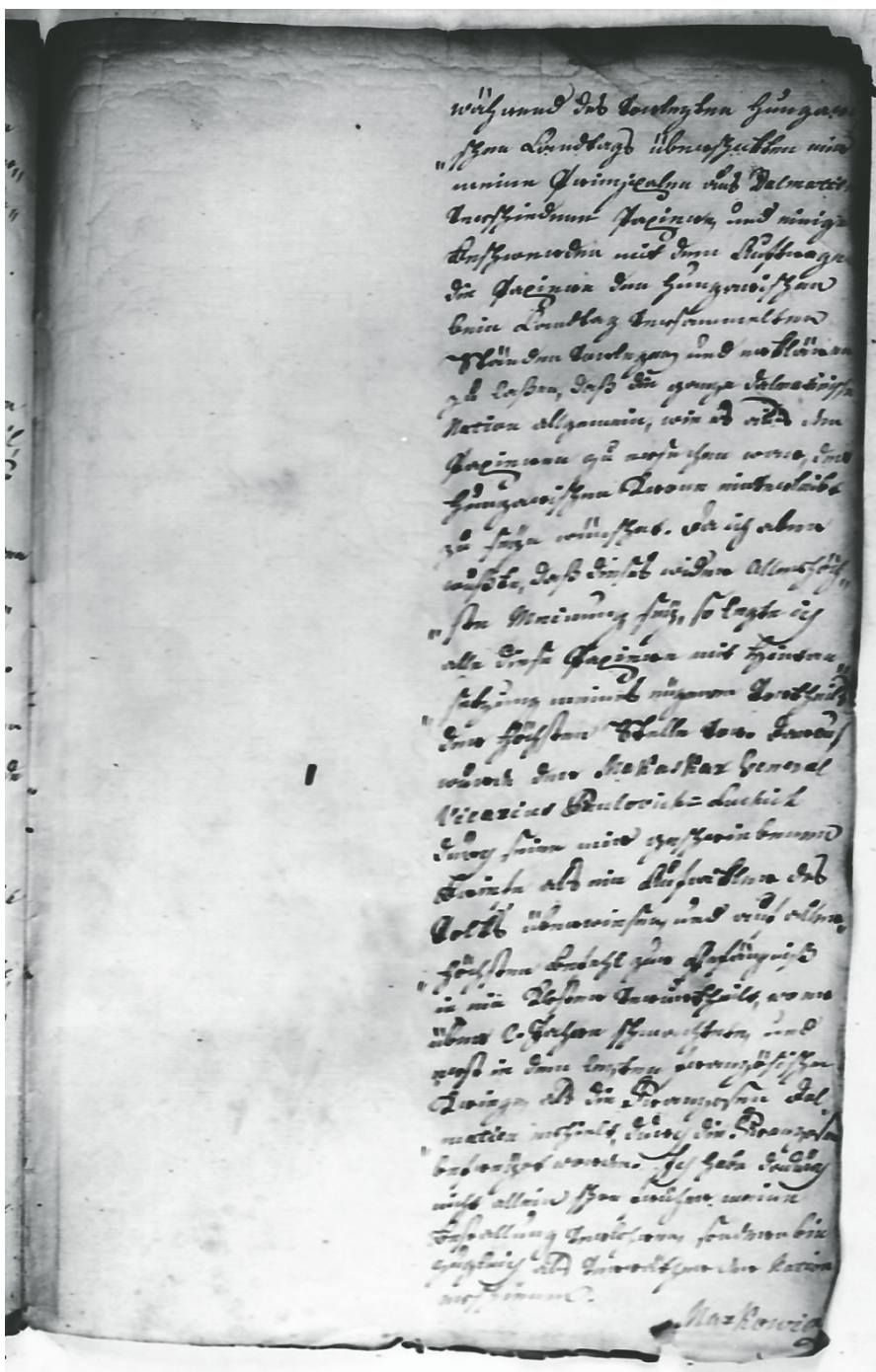
KAPITANOVIĆ, Vicko, *Kristu suobličen, Život i vrline fra Ante Antića*, Split – Zagreb 2004.

KOVAČIĆ, Slavko, “Il vescovo di Macarsca Fabijan Blašković e il suo ambiente curiale di fronte ai cambiamenti politico-sociali (1797-1805)”, *L’area altro-adriatica dal riformismo veneziano all’età napoleonica* (a cura di F. Agostini), Venezia 1998.

MARKOVIĆ, Ivan, *I paralipomeni*, Spalato 1906.

MARKOVIĆ, Ivan, *Una recensione senza precedenti ed un po’ più di luce*, Zagabria 1904.

MENEGHELLI, Antonio, *Poche linee intorno alla vita e alle opere di monsignore Gian Giuseppe Pavlovich Lucich*, Padova 1841.

Markovičev izvještaj bečkoj policiji.

Vicko Kapitanović

UDC 262.411-05 Pavlović Lučić, I. J.
94(497.5 Dalmacija) "1801/1804"
Original scientific paper

VISOVAC – THE PLACE OF POLITICAL CONFINEMENT OF IVAN JOSIP PAVLOVIĆ LUČIĆ, THE PROVICAR OF MAKARSKA

Summary: *The forcible confinement of political opponents to monasteries is a practice well known since the early Middle Ages. However, in the area of Croatia such practices have not yet been sufficiently researched and studied. The Croats who are known to have been confined to monasteries for political reasons were, for the most part, sent abroad in order to be as isolated as possible. The known facts concerning the confinement of Ivan Josip Pavlović Lučić, a well-known priest of Makarska, as well as an outstanding public figure of his time, have been supplemented by means of new archive sources. He was apprehended on the 20th of December 1802, whereupon he was confined to the monastery of Visovac on the 1st of January 1803. He was eventually released on the 15th of January 1806, following the relinquishing of Dalmatia to the French by Austria after the defeat at Slavkov. Who Pavlović was accused by and what of has for a long time been a matter of debate and disagreement. A record partly preserved in the police archives in Vienna, signed by a certain Marković, seems to corroborate the speculations that the reason for Pavlović's confinement was his advocating of Dalmatia, following the fall of the Venetian Republic, to be reunited with Croatia and Hungary, which was against the wishes and intentions of the Viennese court who, on their part, wanted to make Dalmatia another of their hereditary provinces. Whatever conflicts Pavlović may have had with some Franciscans was of no interest to the Habsburg court.*

Key words: *political confinement, Visovac, Ivan Josip Pavlović Lučić, Carnea Steffaneo, Andrija Dorotić, the informer Marković, reuniting Dalmatia with Croatia*

Vicko Kapitanović

UDC 262.411-05 Pavlović Lučić, I. J.
94(497.5 Dalmacija) "1801/1804"
Lavoro scientifico originale

VISOVAC, IL LUOGO DEL CONFINO POLITICO DEL PROVICARIO GENERALE GIAN-GIUSEPPE PAVLOVIĆ LUČIĆ

Sommario: *Il confino forzato nei conventi per i delitti politici è stato praticato fin dall'Alto Medioevo. Questa prassi, sul territorio croato, è ancora poco studiata. I croati relegati nei conventi per delitti politici in genere venivano inviati fuori dalla Croazia per essere tenuti il più possibile isolati. Le recenti fonti archivistiche ci permettono di vedere sotto una nuova luce un caso di relegazione che si è avverato nel convento di Visovac dove fu confinato il famoso sacerdote e noto uomo di cultura, il provicario Generale di Makarska Gian-giuseppe Pavlović Lučić. Egli fu preso il 20 dicembre del 1802 e relegato nel convento di Visovac il 1 gennaio del 1803, da dove fu liberato il 15 gennaio del 1806 dopo che l'Austria, in seguito alla disfatta di Austerlitz (Slavkov), aveva ormai rinunciato alla Dalmazia in favore della Francia. Si è polemizzato su chi avesse accusato Pavlović e per quale motivo l'avesse fatto. Un documento conservato nell'archivio di Polizia a Vienna e citato nell'articolo, conferma la tesi secondo la quale Pavlović Lučić fu confinato per la sua attività politica in favore dell'unione della Dalmazia alla Croazia e Ungheria, che gli Asburgo ostacolavano volendo annetterla direttamente al loro territorio. Il documento è firmato da un certo Markovic. Per la Corte di Vienna le controversie tra Pavlović e i francescani erano di irrilevante importanza e le pretese accuse che, secondo Pavlović, avrebbero fatto contro di lui alcuni francescani, non sono state finora trovate negli archivi.*

Parole chiavi: *Confino, Visovac, Giangiuseppe Pavlović Lučić, Carnea Stefano, Andrea Dorotić, agente Marković, unione della Dalmazia alla Croazia e Ungheria,*